

MAVRIČNA SVETOVALNICA

Pri društvu DIH že nekaj let deluje Mavrična svetovalnica, namenjena lezbijkam, gejem, biseksualnim in transseksualnim osebam ter tistim, ki svojo usmerjenost in identiteto še iščejo. Podporo ponujamo tudi staršem, svojcem in prijateljem. Trudimo se, da uporabnikom zagotavljamo varen prostor brez predsodkov in sodb.

Svetovalnica je organizirana za pomoč tistim, ki se zaradi svoje istospolne usmerjenosti znajdejo v težavah v družini, družbi ipd. Težave se navadno kažejo v splošnem nerazpoloženju posameznika, zapiranju vase ali izrazitem opurtunem vedenju, zlorabi alkohola in drog, samodestruktivnem vedenju ipd. V teh primerih gre največkrat za mlajše uporabnike, ki svojo istospolno usmerjenost šele identificirajo, sprejmejo in umestijo v svoje življenje ter jo v svojem socialnem okolju razkrijejo.

Razkritje kot dejanje, s katerim oseba spregovori o svoji istospolni usmerjenosti, je gotovo eden od najpomembnejših, če že ne najpomembnejši trenutek v življenju istospolno usmerjenega posameznika. Ob tem je treba

vedeti, da je razkritje v resnici nikoli dokončan proces, kajti istospolno usmerjeni posameznik se s tem dejanjem srečuje vse življenje, v številnih okoliščinah. Na tem mestu bom razmišljal večinoma o razkritju lastni družini.

Motivov, vzrokov in načinov razkritij je veliko, je pa razkritje istospolno usmerjenega posameznika skoraj po pravilu povezano s konflikti. Tako osebnimi kot medosebnimi. Posameznik jih laže premaguje z zunanjo podporo in s pomočjo strokovnjakov, ki imajo večletne izkušnje pri delu s spolnimi manjšinami.

Čeprav v lgbt krogih velikokrat menijo, da je razkritje lastno samo njim, to ne drži. Razkritje poznajo tudi druge, predvsem manjšinske skupine, katerih pripadniki se v določenih družbenih položajih (npr. delovno okolje) izrečejo o sebi. V lgbt krogih je razkritje bolj prepoznano in teoretsko obdelano. Nekatere druge manjšinske skupine, pri katerih se posamezniki lahko razkrijejo, so npr. pripadniki drugih narodnosti, drugih verskih skupin, uporabniki psihiatrije, kronični bolniki, alkoholiki, narkomani, nekdanji zaporniki, včasih tudi nosečnice v prvih mesecih po zanositvi ipd.

Čeprav bi na prvi pogled mislili, da je razkritje istospolne usmerjenosti posameznika njegova osebna okoliščina in da se po razkritju burni odzivi pomirijo, to ne drži. Starši npr. za svojega otroka v skladu s svojimi željami in vplivi okolja pripravijo določen scenarij, v katerem pa za istospolno usmerjenost ni prostora (mlajše generacije staršev danes sicer dopuščajo to možnost, čeprav se tu pojavi vprašanje, koliko je to res stvar njihovega prepričanja in koliko stvar zunanje držje).

Razkritje starše največkrat preseneti in ker okolje tudi od njih zahteva odgovore, se kmalu znajdejo v zadregi. Tako istospolna usmerjenost posameznika ni več njegovo intimno vprašanje, ampak postane vprašanje družine. Največkrat se starši odzovejo s poskusom nadzora in izrečejo znameniti stavek: »To ostane med nami!«

Podobne dvome in stiske, kot jih doživlja posameznik, ko se pri sebi spopada s svojo istospolno usmerjenostjo, začnejo doživljati tudi starši. Slej ali prej se bodo znašli v položaju, ko bodo morali spregovoriti o istospolni usmerjenosti

svojega otroka. Tega se dobro zavedajo, saj vedo, da okolje zahteva določene odgovore (npr. vprašanje otrok, poroke). Pomoč in podporo pogosto potrebuje istospolno usmerjeni posameznik, pa tudi starši. Žal pa je ne poiščejo tako pogosto kakor istospolno usmerjeni posameznik. Za naše okolje je tudi značilno, da je družina hitro deležna strokovne pomoči, če gre npr. za zlorabo drog, vprašanja istospolne usmerjenosti pa se strokovne službe praviloma ne lotevajo.

Kot rečeno, starši želijo, da ostane istospolna usmerjenost njihovega mladostnika družinska skrivnost, ker največkrat upajo, da gre za prehodno obdobje, ki ga bo mladostnik prebrodil, preživel, prerastel, potem pa zadovoljil pričakovanja okolja: se ustalil v trdni zvezi z osebo nasprotnega spola in dobil otroke. Ker pa se to navadno ne zgodi, postane in ostane ta del družinske stvarnosti največkrat neverbaliziran. Posledice tabuizirane družinske stvarnosti so sprenevedanje, pretvarjanje in neodkrita, nepristne komunikacije, to pa gotovo ne vpliva ugodno na vsesplošno družinsko ozračje oz. dinamiko. Uporabniki poročajo o verbalnem nasilju staršev, kadar se kateri opije ali doživlja stres.

Iz omenjenih družinskih dinamik vidimo, da postane družinska resničnost za vse vpletene obremenjujoča, če že ne nevzdržna. Kako se bodo nanjo odzvali, je odvisno tako od zgodovine posamezne družine in njene sposobnosti za obvladovanje stresa kot od vloge in moči, ki jo posameznik ima v družini.

Treba je poudariti, da starši in družinski člani pogosto nimajo ustreznih informacij, ki se nanašajo na istospolno usmerjenost. Naloga svetovalca v naši svetovalnici je med drugim, da starše in druge družinske člane informira o lgbt tematiki. Na ustrezen način jih tudi spodbuja, naj poiščejo ustrezno literaturo, spletne strani ipd.

Ob starših pa so tu še sorojenci. Res je, da so s svojim odnosom do istospolno usmerjene sestre ali brata pogosto lahko dober zgled staršem. Kljub temu pa je treba vedeti, da imajo tudi oni težave, kadar je treba pojasnjevati in mogoče celo braniti sestrično oz. bratovo istospolno usmerjenost.

Istospolna partnerska razmerja so pogosto bolj kompleksna – tako na psihološki kot socialni ravni – kakor zveze heteroseksualnih partnerjev. Kompleksnost problemov istospolnih partnerskih razmerji je posledica tega, da je celotni ustroj družbe še vedno zelo heteronormativen. Tako so obremenitve istospolno usmerjenih partnerjev večje, za reševanje težav pa potrebujejo strokovno pomoč ljudi, ki so seznanjeni s kompleksnostjo istospolne tematike.

Večina starejših istospolno usmerjenih je osamljena. Osamljenost je posledica načina življenja v preteklih obdobjih, ko je bilo istospolno usmerjenost treba skrivati in so se zaradi nje zelo razrahljale oziroma pretrgale družinske vezi, če se je posameznik odločil, da ne bo živel z ustaljenimi, njemu vsiljenimi normami in pričakovanji okolja. Starejši istospolno usmerjeni imajo pogosto negativen odnos do svoje istospolne usmerjenosti, ker so bili prav zaradi nje socialno izključeni, stigmatizirani, izolirani ali so imeli kake druge težave. Pogosto tudi ne razumejo bolj sproščenega odnosa mlajših generacij istospolno usmerjenih do istospolne usmerjenosti. Po drugi strani pa se tudi gibanje istospolno usmerjenih pri nas z vprašanjem starejših istospolno usmerjenih ne ukvarja.

Čeprav transseksualnosti ne gre enačiti ali povezovati z istospolno usmerjenostjo, skupine, ki se zavzemajo za pravice istospolno in biseksualno usmerjenih ali pa se ukvarjajo z vprašanji in temami, ki se navezujejo na istospolno usmerjenost, v svojih programih že po tradiciji praviloma omenjajo tudi transseksualce. Transseksualne uporabnike večinoma zanimajo informacije, kje in kako v Sloveniji spremeniti spol, in se ne oglasijo toliko zaradi drugih stisk.

Ob tem je zanimiv podatek iz prakse: večina uporabnikov, ki jih zanima sprememba spola, je ženskega spola. Po podatkih iz evidence svetovalnice je to razmerje štiri ženske, ki bi spremenile spol (v moškega), na enega moškega, ki bi spremenil spol (v ženskega). Takšno razmerje sproža številna vprašanja. Med drugim, koliko gre zares za tako visoko stopnjo transseksualnosti pri ženskah; ali niso morda spoznale, da bi kljub vsem načelom enakosti

med spoloma laže preživele in uresničile cilje, če bi bile moškega spola?

O istospolni usmerjenosti danes pišejo različne naloge, tako na srednješolski kot študijski ravni, diplome ipd. S kančkom zadržanosti ali sramežljivosti so omenjene v sklopu različnih študijskih vsebin. Kljub temu pa se pojavi problem, ko se je treba prebiti do relevantnih informacij, saj je istospolna usmerjenost (homoseksualnost) v starejši literaturi obravnavana kot odklonsko vedenje, če že ne kot bolezensko stanje.

Tu je nevarnost, da bo avtor naloge ali članka nehote zaveden in bo proti svoji volji razširjal neresnice in podpihoval nestrpnost. Posameznike, npr. starše, je treba opozoriti, naj bodo ob prebiranju in zbiranju informacij pozorni. Če pri tem naletijo na predsodke ali nestrpnost, površnost ali pristranskost, velja taka besedila odložiti in jih ne sprejeti resno, pa naj bodo podpisana s še tako zvenečimi imeni ali podkrepljena z »znanstvenimi« dokazi in raziskavami.

Svetovalnica daje tudi relevantne informacije glede življenja istospolno usmerjenih; po eni strani gre za istospolno usmerjene posameznike, ki jih mogoče zanima ponudba homoseksualne kulture ali zabave, prostorov in mest, kjer se lahko družijo ali spoznavajo z drugimi istospolno usmerjenimi, po drugi strani pa gre za dajanje relevantnih informacij medijem (tudi komentiranje raznih družbenih pojavov oziroma dogodkov) in npr. študentom, ki se v svojih nalogah ukvarjajo s področjem istospolne usmerjenosti.

NAČIN DELA

Pri svetovalnem delu Mavrične svetovalnice stremimo k uvajanju delovnega odnosa. Nad načinom dela, se pravi konceptom delovnega odnosa, kot ga pozna stroka socialnega dela, so naši uporabniki pogosto presenečeni, saj pričakujejo hitre rešitve in takojšnje odgovore. V svetovalnici se oglasijo prepričani, da ima svetovalec na voljo priročnik, iz katerega bo za njihovo težavo poiskal ustrezen rešitev. To kaže na to, da uporabniki niso navajeni udeležbe v reševanju svojih težav, da so zelo navajeni

na pasivnost, ko gre za reševanje njihovih osebnih stisk in težav. To verjetno izhaja iz edinega modela, ki ga poznajo in so ga vajeni – medicinskega.

Očitno je, da je tudi na področju, s katerim se ukvarja Mavrična svetovalnica, možno uvažati elemente delovnega odnosa, in to ne glede na to, za kakšno obliko (telefonsko, osebno ali elektronsko) svetovanja gre, ker uporabniki na koncu navadno poročajo, da so z delom svetovalnice zadovoljni.

Vendar pa je treba v javnosti metodo delovnega odnosa približati na njej razumljiv način, s tem pa v resnici že začnemo delovni odnos s prihodnjim uporabnikom, saj se v tem, ko v javnosti predstavimo in približamo koncept delovnega odnosa, zrcali eden njegovih elementov, tj. znanje za ravnanje, pri katerem strokovni delavec med drugim tudi predstavi strokovna znanja uporabnikom, mora pa jih znati tudi prevajati v osebni jezik in v jezik stroke.

Da bi po eni strani olajšali delo svetovalcu, po drugi strani pa uporabniku prihranili presenečenje nad obliko dela, bi morala stroka socialnega dela narediti več za prepoznavnost in uveljavljanje delovnega odnosa v praksi. Koncept delovnega odnosa bi bilo treba javnosti bolj približati, da uporabniku prihranimo začetno presenečenje, ki izhaja iz nepoznavanja koncepta. Naloga svetovalca sicer je, da predstavi, na uporabniku razumljiv način, način dela. Tudi pozneje ga je treba večkrat spomniti nanj, ker je uporabnik določene odgovornosti v zvezi z odločitvami in rešitvami hitro pripravljen prepustiti svetovalcu oziroma jih upoštevati – to spet kaže na edini pristop, ki ga je večina uporabnikov vajena, torej medicinski pristop, v katerem ni veliko prostora za instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, udeležnost ipd. Za to se lahko uporabnik hitro znajde v zadregi in še hujši stiski, saj dobi občutek, da za njegovo težavo ni rešitve, in izstopi iz svetovalnega odnosa, še preden je bil delovni odnos sploh vzpostavljen ali narejen prvi korak v smeri rešitve.

Svetovalci v Mavrični svetovalnici smo socialni delavci in psihologi. Imamo večletne izkušnje na področju dela s spolnimi manjšinami.

V zadnjem času je zelo izraženo vprašanje svetovalčeve spolne usmerjenosti. Eni trdijo, da bi morala na področju svetovanja lgbt uporabnikom delati oseba, ki ni pripadnik ene teh spolnih manjšin. Osebnostno menim, da to ne drži. Svetovalec mora biti predvsem brez predsodkov in dobro poučen o lgbt tematiki. Svetovalčeva spolna usmerjenost ne more in ne sme vplivati na kakovost njegovega dela.

Svetovalec, ki deluje na lgbt področju, mora predvsem prepoznati in sprejeti, da heteroseksualnost ni večvredna, bolj naravna ali bolj zdrava od homoseksualnosti. Zato je primeren svetovalec vsak, ki je pri sebi odpravil predsodke, predvsem tiste, ki izhajajo iz nepoznavanja in nepoučenosti. Temu bi dodal še nekaj: pri heteroseksualno usmerjenem svetovalcu je možnost kontratransferja najverjetneje manjša kot pri svetovalcu, ki je tudi sam pripadnik lgbt populacije.

PRIHODNOST SVETOVALNICE

V Mavrični svetovalnici že nekaj časa opazamo zmanjševanje uporabnikov. Ko sem pred približno desetimi leti delal v Legebitrini svetovalnici, ki pokriva isto področje, je bilo uporabnikov občutno več.

Razlogov za zmanjšanje števila uporabnikov je več. Omeniti želim le enega: internet. Vsesplošna dostopnost interneta danes olajša marsikatero stisko istospolno usmerjenega posameznika. Z nekaj ukazi nam računalnik postreže z obiljem informacij. Da je internet danes pomemben socializacijski moment mlajših generacij, ni značilno le za mlade lezbijke, geje, biseksualce ali transseksualce. Tudi nekateri pripadniki starejših generacij ga s pridom uporabljajo.

Danes npr. istospolno usmerjeni posameznik laže navezuje stike, poišče prijatelje. Spleta virtualna prijateljstva, za katera pa si ne upam trditi, da lahko odtehtajo težo človeškega dejavnika, resničnega prijateljstva. Če špekuliram naprej: v kriznih razmerah je lahko internet dober izhod iz trenutne krize. Oblíž na rano je hitro lahko kakšna klepetalnica ali zmenek na slepo. A takšen oblič rane ne celi,

njegova slabost je v tem, da jo lahko poglobi. Žal bo tak posameznik vajo najbrž še večkrat ponovil, ker postane naučeni vzorec reševanja stiske oz. odgovor na stisko, ne da bi prepoznal njen nasprotni učinek.

Kljub temu pa bo treba počakati še nekaj časa, da bomo lahko prepoznali resnične vplive interneta na psihosocialni vidik lgbt populacije. Za zdaj lahko rečem le to, da internet gotovo vpliva na število naših uporabnikov.

Ko kot koordinator Mavrične svetovalnice razmišljam o usmeritvi svetovalnice v prihodnje, seveda ne morem spregledati, da imamo kljub promociji in oglaševanju na različnih mestih majhno število uporabnikov. Tudi ne verjamem, da smo v Sloveniji že na tej stopnji, ko svetovalna, psihosocialna pomoč lgbt posameznikom ni več potrebna, ker bi bilo okolje dovolj odprto in strpno.

Menim, da se bo področje delovanja svetovalnice moralo razširiti. Ob svetovalni vlogi bomo morali prevzeti tudi izobraževalno. To ne pomeni, da bomo zanemarili posameznika. Izobraževalno funkcijo svetovalnice vidim predvsem v tem, da se posveti strokovnim delavcem (socialnim delavcem, psihologom, učiteljem ipd.). V času študija so namreč omenjeni strokovni delavci zelo slabo seznanjeni z vsebinami, ki zadevajo lgbt tematiko. Strokovni delavci tudi ne dobijo znanj in spretnosti, ki so nujni za delo z lgbt populacijo, čeprav je vidnost te populacije vse večja in so problemi, povezani s to populacijo, vse bolj izraženi.

Zametke izobraževalne funkcije naše svetovalnice vidim v posvetu, ki smo ga oktobra 2009 izvedli na Fakulteti za socialno delo, pa tudi v tem, da k nam prihajajo študentke z iste fakultete v procesu praktičnega dela izobraževanja za socialno delo.

Ob izobraževalni funkciji pa bo tudi nujno poskrbeti za različne skupine za samopomoč in podporo. Npr. skupina za starše, skupina za starejše, za katere pa je treba predvsem izobraziti primeren kader, ki bo sposoben voditi omenjene skupine.

Tomaž Škorjanc